

AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASI
HUMANİTAR VƏ İCTİMAİ ELMLƏR BÖLMƏSİ

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKI SLAVYAN UNİVERSİTETİ

AZƏRBAYCANŞÜNASLIĞIN AKTUAL PROBLEMLƏRİ

Ümummilli Lider Heydər Əliyevin
90 illik yubileyinə həsr olunmuş

IV Beynəlxalq elmi konfransın

MATERİALLARI

1 – 4 may 2013-cü il

BAKI, AZƏRBAYCAN

REDAKSIYA HEYƏTİ

K.M. Abdullayev

A.A. Məmmədli

Ş.H. Əliyev

A.İ. Rüstəmov

G.F. Əliyeva

AZƏRBAYCANŞÜNASLIĞIN AKTUAL PROBLEMLƏRİ. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 90 illik yubileyinə həsr olunmuş IV Beynəlxalq elmi konfransın materialları.
– Bakı: Mütərcim, 2013. – 584 səh.

215.	ПЕТРЕНКО И.	РОЛЬ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО КУЛЬТУРНО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ЦЕНТРА ПОЛТАВСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ЭКОНОМИКИ И ТОРГОВЛИ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТУДЕНТОВ.....	477
216.	ПЛАСТУН В.	ГЕЙДАР АЛИЕВ: ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ПРИОРИТЕТЫ.....	480
217.	РАМАЗАНОВА Я.	СРАВНИТЕЛЬНЫЕ ОБОРОТЫ В СИСТЕМЕ РУССКОЙ ФРАЗЕОЛОГИИ.....	483
218.	RƏNİMOVA E.	«QORQUD KİTABI»NDA EPİK ƏNƏNƏLƏRİN ZƏNGİNLIYI.....	486
219.	RƏNİMOVA M. N.	HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCANIN MADDİ- MƏDƏNİ İRSİ.....	488
220.	RƏNİMZADƏ D.M.	TARİXİMİZ, DİLİMİZ VƏ ONUN QORUNMASI HAQQINDA PREZİDENT FƏRMANLARININ TƏTBİQİ.....	490
221.	РОМАЩЕНКО Л.	УКРАИНА И АЗЕРБАЙДЖАН: К ВОПРОСУ О ДИАЛОГЕ КУЛЬТУР.....	491
222.	РЯБОВ В. В.	РЕФОРМА СОВЕТСКОЙ СИСТЕМЫ ОБРАЗОВАНИЯ 1984 ГОДА В КОНТЕКСТЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ГЕЙДАРА АЛИЕВА.....	496
223.	RÜSTƏMOV F.	H.ƏLİYEV VƏ MİLLİ İDEOLOGİYANIN FORMALAŞMASI.....	498
224.	RZAYEVA R. O.	MÜASİRLİK, MODERNLƏŞMƏ VƏ AZƏRBAYCANÇILIQ: FƏLSƏFİ YANAŞMA.....	500
225.	RZAYEV M.H.,	DİNİ TƏLİMLƏRDƏ ŞƏXSİYYƏTİN MƏNƏVİ AZADLIĞI VƏ MƏSULİYYƏTİ PROBLEMİNƏ DAİR.....	502
226.	РЗАЕВА Н. З.	ЭНЕРГЕТИЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА И ДИПЛОМАТИЯ АЗЕРБАЙДЖАНА В XXI ВЕКЕ.....	505
227.	РЗАЕВ Ф.	ОБРАЗ ХАДЖИ-МУРАТА В ТРАКТОВКЕ ДЖ.ДЖАБАРЛЫ (по материалам инсценировки одноименной повести Л.Н.Толстого).....	507
228.	SADIXZADƏ O.	AZƏRBAYCANIN XARİCİ SİYASƏT MARAQLARI VƏ HEYDƏR ƏLİYEV.....	509
229.	SADIQOVA A. P.	AZƏRBAYCAN DİLİNDƏKİ TEONİM KOMPONENTLİ FRAZEOLÖJİ VAHİDLƏRİN VARIANTLARININ ÇOXMƏNALILIQ POTENSİALINDAKI FƏRQLİLİKLƏR BARƏDƏ (Allah adamı – Allahın adamı və oxşar məzmunlu frazemlər əsasında).....	511
230.	SADIQOVA Y. F.	AZƏRBAYCANDA ARXEOLÖGIYA ELMİNİN CARİ BİBLİOQRAFİK İNFORMASIYA MƏNBƏLƏRİ.....	513
231.	SADIQOVA N.F.	QƏTRAN TƏBRİZİNİN AZƏRBAYCANLI TƏDQIQATÇILARI.....	516
232.	SALAMZADƏ Ə.	HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCAN İNCƏSƏNƏTİ.....	518
233.	САФАРОВА ДЖ. А.	МЕТАФОРА В ПОЛИТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ (на материале русскоязычной прессы Азербайджана).....	520

234.	САФАРАЛИБЕКОВА Р.	ОБ АКТУАЛЬНЫХ ПРОБЛЕМАХ РАЗВИТИЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО МУЗЫКОЗНАНИЯ.....	522
235.	SÜLEYMAN T. R.	QARABAĞIN DAĞLIQ BÖLGƏSİ İLƏ BAĞLI ERMƏNİSTAN-AZƏRBAJYCAN MÜNAQİŞƏSİ.....	524
236.	СЕРЯКОВА И.И.	ЦЕНТР ЯЗЫКА И КУЛЬТУРЫ КАК ФОРМА МЕЖДУНАРОДНОЙ РАБОТЫ В ВУЗЕ.....	528
237.	СОРОКИН С. В.	К ВОПРОСУ О ПОСТРОЕНИИ НОМИНАТИВНОГО ПОЛЯ КОНЦЕПТА «ДРУГ» В АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЕ МИРА.....	531
238.	СТАРИЧЕНОК В.	КУЛЬТУРА РЕЧЕВОГО ПОВЕДЕНИЯ В ВИРТУАЛЬНОМ ОБЩЕНИИ.....	533
239.	ФАБЛИНОВА О.Н.	ОБРАЗ АЗЕРБАЙДЖАНА В БЕЛОРУССКИХ СМИ (НА ПРИМЕРЕ АНАЛИЗА САЙТОВ ГАЗЕТ «КОМСОМОЛЬСКАЯ ПРАВДА» В БЕЛАРУСИ И «СОВЕТСКАЯ БЕЛОРУССИЯ»).....	535
240.	ШУКЮРБЕЙЛИ Т. Г.	СЛОВОИЗМЕНТЕЛЬНЫЕ ИНТЕРФИКСЫ В РУССКОМ И АЗЕРБАЙДЖАНСКОМ ЯЗЫКАХ.....	537
241.	ШИГАЕВА С.И.	ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ РАЗВИТИЯ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ АЗЕРБАЙДЖАНОМ И ЕС.....	539
242.	TAĞIYEV Ş.Ş.	MƏKTƏBLİ GƏNCLƏRİN AZƏRBAJYCANÇILIQ İDEOLOGİYASI RUHUNDA TƏRBİYƏ EDİLMƏSİNİN NƏZƏRİ-PEDAQOLİ ƏSASLARI.....	542
243.	TAĞIYEVA M. M.	M.CƏFƏR F.M.DOSTOYEVSKİNİN “YENİYETMƏ” ROMANI NAQQINDA.....	543
244.	ТАГИЕВА Х. С.	ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЕ ИМПЕРАТИВЫ ПРИКАСПИЙСКИХ ГОСУДАРСТВ.....	544
245.	TANIROV İ.M.	HEYDƏR ƏLİYEVİN DÖVLƏTÇİLİK KONSEPSİYASINDA AZƏRBAJYCAN DİLİ.....	546
246.	ТАЛЫБЛЫ Р. А.	ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ УЧАСТИЯ АЗЕРБАЙДЖАНА В РЕГИОНАЛЬНЫХ И СУБРЕГИОНАЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ (СНГ И ГУАМ) ...	548
247.	ТЕЕР Е.М.	О НЕКОТОРЫХ АСПЕКТАХ ПЕРЕДАЧИ ВОСТОЧНОЙ ЛЕКСИКИ В ПОЛЬСКИХ ПЕРЕВОДАХ (НА МАТЕРИАЛЕ РОМАНА К.АБДУЛЛЫ «НЕПОЛНАЯ РУКОПИСЬ»)	551
248.	ТУРЧЕВСКАЯ Б.К.	ПРОБЛЕМЫ СОВРЕМЕННОЙ ПАРАДИГМЫ ОБРАЗОВАНИЯ.....	555
249.	TEYMURLU Z. M.	AZƏRBAJYCAN DİLİ DİALEKTLƏRİNDƏ VƏ TÜRK ƏDƏBİ DİLİNDƏ QOHUMLUQ MÜNASİBƏTLƏRİ BİLDİRƏN ORTAQ SÖZLƏR	557
250.	TÜRKMEN F.	90. DOĞUM YILINDA HAYDAR ALİYEV VE TÜRKİYE-AZERBAJYCAN ALAKALARI.....	559
251.	TURGUT TOK	DÜNYA DİLİ TÜRKÇE VE AZERBAJYCAN TÜRKÇESİ.....	561
252.	VEYSƏLLİ F.Y.	AZƏRBAJYCAN DİLİNİN İNKİŞAF PERSPEKTİVLƏRİ.....	564

5. Seyidəliyev N. F. Azərbaycan dastan və nağıl dilinin frazeologiyası, filol. elm. dokt... dissertasiya, Bakı, 2007. - 271 s.
6. Seyidov Y.M. Azərbaycan dilində söz birləşmələri, Bakı: Bakı Universiteti nəşriyyatı, 1992, 408 s.
7. Taşgetiren A. Allah adamı olmak // Altınoluk (dergi) <http://dergi.altinoluk.com/index.php?sayfa=yillar&MakaleNo=d317s003m1>
8. Vəliyeva N. Azərbaycanca – ingiliscə - rusca frazeoloji lüğət, Bakı: Nurlan, 2006, 460 s.
9. Потолдыкова Е.В. Лингвопрагматический аспект фразеологический аспект фразеологической вариативности в англоязычном массово – информационном дискурсе, автореферат диссер. .... канд. филол. наук, Волгоград, 2004, 20 с.
10. Раб Божий // Русская мысль и речь. Свое и чужое. Опыт русской фразеологии. Сборник образных слов и иносказаний. Т.Т. 1—2. Ходячие и меткие слова. Сборник русских и иностранных цитат, пословиц, поговорок, пословичных выражений и отдельных слов. СПб., тип. Ак. наук.. М.И.Михельсон. 1896—1912. <http://dic.academic.ru>
11. Слуга Божий // Католическая энциклопедия. EdwART. 2011 <http://dic.academic.ru>
12. Эппле Н. В. Рабы или чада? Попытка анализа понятия «раб Божий» в связи с проблемой перевода богослужебных текстов // «Свобода — дар Духа и призвание в Церкви и обществе», август 2006 г. <http://www.biblicalstudies.ru/NT/06.pdf>

MƏNBƏLƏR:

13. Quran-Kərim, Ərəb dilindən tərcümə edənlər: Z.M.Bünyadov, V.M.Məmmədəliyev. 2003 <http://wwquran.az/>
14. http://anl.az/el/m/mc_bibliografiya.pdf
15. Hacıbəyli Üzeyir. Seçilmiş əsərləri. İki cildə. 1 cild. Bakı, “Şərq-Qərb”, 2005, 408 səh.
16. Vəzirov N. Əsərləri. Bakı, “Şərq-Qərb”, 2005, 304 səh.

SUMMARY

On the Differences in the Polysemantic Potentiality of the Variants of the Phraseological Units of the Theonym – Component in the Azerbaijani language (Allah adamı – Allahın adamı and about the phraseologisms with analogous semantics).

In the article the differences in the polysemantic potentiality of the variants of the phraseological units of the theonym – component are investigated. On the basis of analyses the author comes to the conclusion about the fact that the semantic evolution of the various variants of the phraseological depends on the units in many respects it depends about their components of their lexical and morphological components on this and other extent.

Sadiqova Y. F., doktorant

AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanası, Azərbaycan

AZƏRBAYCANDA ARXEOLÖGİYA ELMİNİN CARİ BİBLİOQRAFİK İNFORMASIYA MƏNBƏLƏRİ

Bibliografiyanın növ təsnifatında əsas götürülən başlıca əlamət onun ictimai istiqaməti ilə bağlıdır. Bu əlamətə görə bibliografiya 2 sahəyə ayrılır: 1) ümumi 2) xüsusi. Belə bölgü bibliografiyanın 2 sahəsi arasında bibliografik informasiyanın əsas ictimai funksiyalarının həyata keçirilməsi ilə əlaqədar olan fərqlərə əsaslanır. [1, 29]. Funksional məqsəd və xronoloji əlamətə görə bibliografik vəsaitlər cari və retrospektiv vəsaitlərə ayrılır. Məlum olduğu kimi Azərbaycanda elmi işçilərin və mütəxəssislərin cari bibliografik informasiya təminatı 2 yolla həyata keçirilir. Birinci-Dövlət bibliografiyası orqanları və çap kartoçkaları, ikinci isə universal və xüsusi elmi kitabxanaların fondlarına yeni daxil olan ədəbiyyatla bağlı buraxdıqları cari bibliografik nəşrlər vasitəsilə.

Arxeoloqların cari bibliografik informasiya tələbatının ödənilməsindən danışırkən ilk növbədə Azərbaycan Dövlət Kitab Palatasının fəaliyyəti vurğulanmalıdır. 1926-cı ildə təsis edilən bu müəssisənin əsas vəzifəsi respublika ərazisində çap olunan kitabların və digər nəşr növlərinin ardıcıl qeydə alınması və onlar haqqında operativ cari bibliografik informasiyanın verilməsi idi.

Müxtəlif dövrlərdə nəşr olunan “Qəzet məqalələri salnaməsi”, “Jurnal məqalələri salnaməsi”, “Mətbuat salnaməsi”, “Birillik Azərbaycan Kitabıyyatı” belə vəsaitlərdəndir. Qeyd edək ki, bu vəsaitlərdə ədəbiyyat “Dövlət bibliografiyası orqanlarında ədəbiyyatın təsnifatı” adlanan təsnifat sxeminə əsasən qruplaşdırılırdı. Arxeoloji ədəbiyyat tarixin köməkçi fənni kimi müvafiq bölmədə öz əksini tapıb. Bu bölmə müxtəlif illərdə “Tarix, coğrafiya, ölkəşünaslıq, etnoqrafiya, folklor”, “Tarix və coğrafiya”, “Tarix” kimi adlandırılmışdır. Lakin XX əsrin 60-cı illərində “Arxeologiya” adlı xüsusi bölməyə rast gəlinir. Bunu həmin dövrdə arxeoloji tədqiqatların genişlənməsindən irəli gələrək bu sahədə ədəbiyyat nəşrinin sürətlənməsi ilə əlaqələndirmək olar.

Azərbaycanda Arxeologiya elmi keçən əsrin 20-ci illərindən yaranmağa başlamışdır. Belə ki, 1923-cü ildə Azərbaycan arxeologiya cəmiyyəti və abidələri müdafiə komitəsinin birləşdirilməsi nəticəsində Azərbaycan arxeologiya komitəsinin, 1925-ci ildə Dövlət Muzeyinin və onun nəzdində “Tarixi etnoqrafiya” şöbəsinin “Arxeologiya” adlanan yeni yarım bölməsinin, Azərbaycanı Tədqiq və Təəbbüb Cəmiyyətinin yaradılması bu sahənin inkişafına təkan verən amillərdən olmuşdur. Artıq Azərbaycan ərazisində geniş arxeoloji qazıntılar aparılmasına və tapılan abidələrin elmi tədqiqinə başlandı. Lakin XX əsrin 20-30-cu illərinin salnamələrinə nəzər saldıqda çox az sayda kitablara rast gəlinir. Bu illərdə ədəbiyyatın azlığının səbəblərindən biri maliyyə vəsaitinin çatışmazlığı olmuşdur. Belə ki, Arxeologiya bölməsinin fəaliyyət göstərdiyi Dövlət Muzeyinin inkişafına ayrılan maliyyə vəsaitinin çox aşağı olması muzeyin gördüyü işlərə uyğun gəlmirdi. Bu fakt həmin dövrün rəsmi sənədlərində də öz əksini tapmışdır. “Nəşriyyat işlərinə ayrılan vəsaitin kifayət səviyyədə olmadığını böyük nöqsan hesab etmək lazımdır. Bunun nəticəsində Azərbaycanın tədqiqi üzrə adları çəkilmiş bir çox əsərlər nəşr olunmamış qalıb” [6, s.155]

Kitab salnaməsinin 1926-cı il nəşrində E. Рахмоновun “Монетные клады Азербайджана”, 1930-cu ildə V.Sisoyevin (Краткий путеводитель по наиболее известным памятникам древности и природы в Азербайджане), 1931-ci ildə Y.Qummelin [Погребальный курган около Еленендорфа] kimi qeyri azərbaycanlı müəlliflərin əsərlərinə rast gəlinir. Onu qeyd edək ki, 1926-1938-ci illərdə salnamələrdə kitablara yanaşı dövrü mətbuatın yalnız az bir hissəsi öz əksini tapırdı. Bu illərə nəzər saldıqda arxeologiyaya aid mövzular əks olunan jurnallara rast gəlinmir. Lakin, Kitab Palatası 1932-ci ildə 1920-1930-cu illərin, 1933-cü ildə 1931-ci ilin, 1934-cü ildə isə 1931-ci ilin dövrü mətbuatını əhatə edən “Azərbaycan SSR məcmuələr kitabıyyatı” adlı vəsait nəşr etdirdi. Burada “Azərbaycanı Tədqiq və Təəbbüb edən cəmiyyət”, “Известия Азербайджанского комитета охраны памятников старины, искусства и природы, Известия Восточного факультета Азербайджанского государственного университета» və s. elmi jurnallardakı arxeologiyaya dair bibliografik yazılara rast gəlinir. Bu vəsaitlər də gec nəşr olunduğu üçün cariliyini itirmiş hesab olunur.

M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli kitabxanasında 1975-ci ildə “Mədəniyyət və incəsənət üzrə elmi-informasiya” şöbəsi yaradıldı. 1976-cı ildən artıq bu şöbə “Mədəniyyət, incəsənət haqqında yeni ədəbiyyat” adlı cari bibliografik informasiya bülletenləri nəşr etdirməyə başladı. Qeyd edək ki, şöbə bu məqsədlə yaradılmışdır. Geniş oxucu kontingentini əhatə edən bu məlumat göstəricilərindən azərbaycan və rus dillərində çapdan çıxmış və kitabxananın fonduna daxil olmuş yeni kitablar, həmçinin elmi məcmuələrdə, elmi əsərlərdə, jurnal və qəzetlərdə dərc edilmiş məqalələr haqqında bibliografik məlumat əldə etmək olar. Lakin bu vəsaitin də nəşri 1990-cı ildə dayandırılmış və yalnız 2006-cı ildə “Mədəniyyət, incəsənət və turizm haqqında yeni ədəbiyyat” adı ilə bərpa edilmişdir. Sözü gedən bülleten 13 bölmədən ibarətdir. Lakin arxeoloqların diqqətini cəlb edə biləcək “Tarixi və mədəniyyət abidələri” adlı bölmə vardır ki, burada Azərbaycanın maddi və mədəni abidələri, onların aşkarlanması, tədqiq və mühafisəsinə dair mənbələr öz əksini tapmışdır. Vəsait müəlliflərin əlifba göstəricisindən, istifadə olunmuş qəzet və jurnalların siyahısından ibarət köməkçi aparatı vəsait üzrə axtarışı daha səmərəli edir [2].

Vəsaitin yeni nəşrlərinə onu müasir və daha əlverişli edən əlavələr olunmuşdur. Belə ki, bibliografik yazıların qarşısında ulduz işarəsi (*) qoyulur. Bu o deməkdir ki, məqalələrin tam elektron mətnini Milli kitabxananın saytından [www.anl.az] elektron kitabxana vasitəsilə açıb oxumaq

mümkündür. Yəni oxucu məqaləni bilavasitə kitabxananın “Dövri mətbuat zalına” müraciət etmədən əldə etmiş olur.

Milli kitabxananın cari biblioqrafik informasiya mənbələrinin tərtibində “Xarici ədəbiyyat şöbəsi” nin də rolu danılmazdır. Bu şöbə 20 illik bir dövrə Sə Azərbaycanın iqtisadiyyatı, mədəniyyəti, tarixi, sənayesi, kənd təsərrüfatı incəsənəti və ədəbiyyatı haqqında xarici ölkələrdə nəşr olunan mənbələri toplayaraq “Azərbaycan xarici mənbələrdə” (Азербайджан в зарубежной печати) adı altında illik bülletenlər nəşr etdirirdi [4]. Vəsaitlərdə materiallar kitabxanada istifadə edilən təsnifləşdirmə sxemlərinə əsasən qruplaşdırılıb. Bu vəsaitlər də Azərbaycan arxeologiyasına dair cari biblioqrafik informasiya mənbəyi hesab oluna bilər. Çünki vəsaitin “Tarix və coğrafiya” adlanan bölməsində arxeologiyaya dair vəsaitlərə rast gəlinir.

Şöbənin tərtib etdiyi digər bir vəsait də arxeoloqlar üçün cari biblioqrafik informasiya mənbəyidir. Bu vəsait “Azərbaycan SSR kitabxanalarına daxil olan xarici ölkələrin dövri nəşrlərinin ümumi kataloqu” (Сводный каталог зарубежных периодических изданий поступивших в библиотеки Баку) [7] adlanır. Bu vəsaitdə arxeoloq alimlər respublikanın hansı kitabxanasına, öz ixtisaslarına aid hansı adda jurnalların daxil olması barədə məlumat əldə edə bilərlər. Vəsaitdə xeyli sayda arxeologiya, tarixi abidələr və etnoqrafiya və s. kimi mövzuları əhatə edən jurnallara rast gəlmək olar.

Ədəbiyyatın elmi işlənilməsi şöbəsi tərəfindən tərtib edilən digər bir vəsait “AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxanasına daxil olan dövri və ardı davam edən ədəbiyyat” adlı biblioqrafik göstəricidir. Burada da Azərbaycan, rus, Qərbi Avropa, Şərq və MDB dövlətləri xalqlarının dillərində daxil olan dövri və nəşri davam edən ədəbiyyat haqqında məlumat verilib. Göstəricidə nəşrlər dillər üzrə, elm sahələri və daxili əlifba ilə qruplaşdırılmışdır. Burada da arxeoloq alimlər “Tarix və tarix elmləri” bölməsində öz ixtisasları üzrə kitabxanaya il ərzində daxil olan jurnallarla tanış ola bilərlər. Məsələn üçün “Naхçıван Dövlət Universitetinin Elmi əsərləri: tarix və ictimai elmlər seriyası”, “Российская археология”, “Полеонтологический журнал” və s. jurnalları göstərmək olar.

Mərkəzi Elmi Kitabxananın xüsusi xarakterli cari biblioqrafik informasiya mənbələri içərisində diqqəti cəlb edən kitabxananın xarici dildə olan ədəbiyyatın cari biblioqrafik məlumat nəşrləridir.

“Bakı kitabxanalarına Şərq ölkələrinə aid Şərq və Avropa dillərində daxil olan kitabların biblioqrafik siyahısı” 1979-cu ildən nəşr edilir. Nəşri bu gün də davam edən bu vəsait AMEA Mərkəzi Elmi Kitabxana, M.F.Axundov adına Azərbaycan Milli Kitabxanasına, Bakı Dövlət Universitetinin Elmi kitabxanasına Şərqə aid ərəb, fars, türk, urdu və Qərbi Avropa dillərində daxil olan kitablar haqqında məlumat verilir.

Beləliklə, görüldüyü kimi Azərbaycanda cari biblioqrafik vəsaitlər sistemində Azərbaycan arxeologiyasına dair biblioqrafik informasiya əldə etmək mümkündür. Bunlardan bəziləri ümumi, bəziləri isə sırf arxeologiya elminə aid olmayan xüsusi xarakterli cari biblioqrafik informasiya mənbələridir.

Azərbaycanda arxeologiya elmi uzun bir inkişaf yolu keçib və hal hazırkı dövrdə inkişaf etməkdədir. Bu sahədə hər il onlarla məqalə və monoqrafiyalar dərc edilir. Arxeologiya elminin intensiv inkişafı kitabxanalar qarşısında arxeoloji biblioqrafiyanın da dinamik inkişafı tələbini qoyur.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının nəşrlərinin biblioqrafiyası. İllik – 1980 /Tərt. ed: Z.Mustafayeva, Red.: N.Teymurova. - Bakı: Mərkəzi Elmi Kitabxana, 1983.- 254 s.
2. Bakı kitabxanalarına Şərq ölkələrinə aid Şərq və Qərbi Avropa dillərində daxil olan kitablar: biblioqrafik göstərici /Elmi red. A.İ.Əliyeva-Kəngərli; Red: F.Süleymanova, A.Hüseynova; Tərt. ed. S.Əliyeva, G.Qəniyeva. - Bakı: Mərkəzi Elmi Kitabxana, 2011.- 64 s.
3. Əliyev, Z. Azərbaycan biblioqrafiyasının tarixi.- Bakı: BDU nəşri, 2007.- 186 s.
4. Mədəniyyət, incəsənət və turizm haqqında yeni ədəbiyyat [Mətn]: cari biblioqrafik informasiya göstəricisi.- 2007. Fevral.- Bakı: M.F.Axundov adına Azərb. Milli Kitabxanası, 2007.- 86 s.
5. Mərkəzi Elmi Kitabxanaya 2009-cu ildə daxil olan dövri və nəşri davam edən ədəbiyyat: biblioqrafik göstərici. I bur. - Bakı: Mərkəzi Elmi Kitabxana, 2009.- 66 s.

6. Yeni kitablar: annotasiyalı bibliografik göstərici [Mətn]: 2009-cu ilin birinci rübündə M.F.Axundov adına Milli Kitabxanaya daxil olan yeni kitabların annotasiyalı bibliografik göstəricisi.- Bakı: M.F.Axundov adına Milli Kitabxana, 2009.- 275 s.
7. Азербайджан в зарубежной печати. Библиографический указатель.- Баку, 1989.-81 с.
8. Азербайджан в печати СССР: информационный указатель о новой литературе за 1982 год /М.-во. Культуры Аз.ССР; Аз. гос. респ. б.-ка им. М.Ф.Ахундова, Баку.-1983.- 73 с.
9. Научная работа в Азербайджанской ССР //Народное образование в Азербайджане [1920-1927 гг] /Народное Комиссариат Просвещения АССР.- Баку: Изд.НКП АССР, 1928.- С. 25-36.
10. Сводный каталог зарубежных периодических изданий, поступивших в библиотеки Баку за 1971 год.- Баку, 1972.- 297 с.

SUMMARY

Azerbaijans Sources of current bibliographic information are investigated in the article. Being reflected in these sources how of the archaeology science is investigated.

Sadıqova N.F.

Bakı Slavyan Universiteti, Azərbaycan

QƏTRAN TƏBRİZİNİN AZƏRBAYCANLI TƏDQIQATÇILARI

Qəsidə janrında 12000 beytdən ibarət divan yaratmış Qətran Təbrizi XI əsr Azərbaycan tarixinin bir sıra məsələlərinə aydınlıq gətirmişdir. Şairin yaradıcılığının müəyyən hissəsini təşkil edən tarixi mənzumələri buna sübutdur. Şairin ictimai-bədii fikrin inkişafındakı xidmətlərindən biri, bəlkə də başlıcası məhz yaşadığı dövrün əhval-ruhiyyəsini, Azərbaycan xalqının yadellilərə qarşı apardığı azadlıq və istiqlaliyyət mübarizəsinin parlaq şəkildə əks etdirilməsindədir. Qətran xalqının tarixini, taleyini ədəbiyyata gətirməklə onun bədii salnaməsini yaratmış, şairlər sırasında özünə ən şərəfli bir yer qazanmışdır.

XV əsr alimi "Təzkirə-tuş-şüara" müəllifi Dövlətşah Səmərqəndi, ilk dəfə olaraq Qətranın ədəbi məktəb yaratdığını və davamçıları olduğunu qeyd edir, habelə "Qövsnamə" poeməsindən söhbət açır. Əmin Əhməd Razi "Həft iqlim" kitabında [1593-94] şairin məsnəviyyatdan ibarət zəngin ədəbi irsi olduğunu anlatmışdır. Rzaqulu xan Hidayət "Məcmüül-füsəha" [1878] təzkirəsində Qətranın sənətindən böyük məhəbbətlə söhbət açmışdır. O, Rüdəki və Qətran şeirinin qarışıq salındığını aşkara çıxarmışdır [884-952].

Qətran Təbrizinin tədqiqi sahəsində XX əsr Azərbaycan şərqşünaslarının səyi diqqətə layiqdir. Seyid Əhməd Kəsrəvinin "Şəhriyarane qomnam", Məhəmmədəli Tərbiyətin "Danışmən-dən-e Azərbaycan", Məhəmməd Naxçıvaninin 1954-cü ildə Təbrizdə səkkizə qədər qədim əlyazma nüsxəsi əsasında şairin divanını nəşr etdirməsi mühüm elmi əhəmiyyət daşıyır. Lakin bununla belə bütün bu əsərlər Qətranın həyat və yaradıcılıq ədəbi mühiti haqqında bitkin təssəvür oyada bilmir.

F. Sadıqzadə "Qətranın öyrənilmə tarixindən" məqaləsində Qətranın ilk tədqiqatçılarından söhbət açmışdır [11, 31-40]. Sadıqzadənin daha bir məqaləsi "Qətran Təbrizinin Azərbaycan və Sovet ədəbiyyatşünaslığında tədqiqi" adlı məqaləsi şairin tədqiqatçılarının dairəsini bir qədər də genişləndirir. F. Sadıqzadənin tədqiqatı Qətran Təbrizinin lirikası ilə daha çox əlaqədar olmuşdur.

Araslı Həmid Qətranın həyat və yaradıcılığı haqqında qısa məlumatı özünün "Əbu Mənsur Qətranın həyat və yaradıcılığı haqqında" məqaləsində vermişdir.

Bəqdeli şairin divanını tərcümə etmiş və ona müqəddimə yazmışdır.

Qətran Təbrizinin tədqiqi sahəsində XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatşünaslarının səyi diqqətə layiqdir. Şairin əsərlərinə - divanına əsaslanmaqla təzkirə ədəbiyyatının ciddi nöqsanlarını islah edib, yeni axtarış yolu ilə gedən bu tədqiqat əsrin birinci rübündən etibarən yüksək nəticələr əldə